

ეკონომიკური კვლევის ევოლუციური მეთოდები

გიორგი ფანცულაია
სტუ-ს დოქტორანტი

ირინე ჯავახაძე
სტუ-ს დოქტორანტი

რეზიუმე

ნამოდგენილ სტატიაში განხილულია ეკონომიკურ კვლევებში ევოლუციური მეთოდის გამოყენების თანამედროვე მიდგომები. ასევე ევოლუციის ისტორიული განვითარების ისტორია და ევოლუციური მეთოდების კავშირი ლოგიკურ მეთოდებთან. დღესდღეისობით შეიძლება უკვე მსჯელობა იმაზეც რომ ევოლუციური ეკონომიკა, ეკონომიკური მეცნიერების ერთ-ერთი მიმართულებაა. თანამედროვე სამყაროში ეკონომიკური კვლევების გამოყენება, სულ უფრო აქტიულობს. ეკონომიკურ კვლევებში ისტორიული მეთოდების განხილვამ მიგვიყვანა კვლევის მეორე მნიშვნელოვან - ევოლუციურ მეთოდთან.

საკვანძო სიტყვები: ევოლუციური ეკონომიკა, ევოლუციური მეთოდები, ნორმალური ბაზარი, ხალხთომოსახლეობის კანონი, კაპიტალი, ისტორიული მეთოდი, ეკონომიკური აგენტები, ინოვაციური პროცესები.

EVOLUTIONARY METHODS OF ECONOMIC RESEARCH

Irine Javakhadze GTU-PhD student
Giorgi Pantsulaia GTU-PhD student

RESUME

In the presented article, there is discussed, the use of modern approaches of evolutionary methods in economic researches. Also, the historical development of evolution and evolutionary methods connections with logical methods. Nowadays, we can say that evolution economics is one direction of economic science. In modern world, the use of economic research becomes more popular. The discussion of historical methods, in economic research, has lead us to the second, important method – evolutionary method.

Keywords: Evolutionary economy, Evolutionary methods, Normal market, The law of the population, Capital, Historical method, Economic agents, Innovative processes.

* * * *

ევოლუციური მიდგომის თვალსაზრისით, ეკონომიკური მეცნიერების საგანი, ისევე როგორც სხვა საჯარო დისციპლინები, მკვლევარებს აძლევს ევო-

ლუციურ მიდგომას, მრავალ უპირატესობას. ცვლილებების მაღალი სიჩქარე, უფრო დიდი მოქნილობა და სოციალური სტრუქტურების ადაპტირება.

ევოლუციური მეთოდი, ჩვენი განმარტებით, შეიძლება განვიხილოთ ერთი მხრივ, როგორც წვრილმანი „ზენოლისა“ და „შემთხვევითობებისაგან“ განმედილი ისტორიული მეთოდი, ხოლო მეორეს მხრივ, ევოლუციური მეთოდი გვთავაზობს ეკონომიკური ინსტიტუტების შესწავლაში ბიოლოგიური ევოლუციური თეორიის გამოყენებას. ამ თეორიის თანახმად ეკონომიკური განვითარების პროცესში უნდა მოხდეს ამ ინსტიტუტების გადარჩევა და შენარჩუნება. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ თვით ეკონომიკური თეორია (კ. პოპერის მიდგომით) შეიძლება განხილული იქნეს როგორც ეკონომიკური ცოდნის შიდა ევოლუციური პროდუქტი.

მეცნიერებაში ევოლუციური მეთოდის იდეა პირველად ბერძენმა ფილოსოფოსებმა შემოიტანეს. საუკუნეების შემდეგ სახელმწიფოს მეტაფიზიკურ აზროვნებაში ევოლუციის პრინციპი აღდგენილი იქნა ახალი დროის ეპოქაში. XVI-XVII საუკუნეებში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს ისეთმა ფილოსოფოსებმა და მეცნიერებმა, როგორც: ნ.კოპერნიკი, ჯ. ბრუნო, ი. ნიუტონი, გ. გალილეი, პ. დეკარტი, ჯ. ლოკი, თ. ჯობსი და სხვები. XIX საუკუნეში ევოლუციის იდეა გახდა საყოველთაოდ აღიარებული და ეკონომისტები აქტიურად იყენებდნენ თავიანთ ნაშრომებში. შემთხვევითი არაა, რომ პირველად ევოლუციური პრინციპი, როგორც ძლიერის გამარჯვება გადარჩენისათვის ბრძოლაში, წარმატებით იქნა გამოყენებული ცნობილი ინგლისელი ეკონომისტის თომას მალთუსის (1766-1834) მიერ. თავის ნაშრომში: „ხალხთომოსახლეობის კანონი“¹ ავითარებდა შემდეგ დებულებებს:

✓ პლანეტაზე ხალხთომოსახლეობა იზრდება გეომეტრიული პროგრესიით;

✓ საარსებო საშუალებების ზრდა (პირველ რიგში კვების პროდუქტები) არ შეიძლება გაიზარდოს ისე სწრაფად, ვიდრე არითმეტიკული პროგრესია;

✓ ხალხთომოსახლეობის განუსაზღვრელი ზრდა წარმოადგენს საფრთხეს პლანეტისათვის და საჭიროა საარსებო საშუალებების ზრდის შეზღუდვა;

✓ ხალხთომოსახლეობის ზრდის შეზღუდვისათვის აუცილებელია გადაუდებელი ზომების მიღება, ხოლო თუ ეს საკმარისი არ იქნება, მაშინ საჭი-

1 The law of the population (<https://www.intelligenceconomist.com/malthusian-theory/>)

როა წარმოიქმნას სიღარიბე, უმუშევრობა, რაც თავისთავად შეაჩერებს ხალხთა მოსახლეობის ზრდას.

გერმანელი ფილოსოფოსის ჰეგელის თვალთახედვით არსებული რეალობა შეიცავს ბრძოლის ურთიერთსაინანაღმდეგო დებულებებსა და აზრებს, მაგრამ გადამწყვეტი როლი ამ რეალობაში უნდა შეასრულოს დიალექტიკის სამმა კანონმა²: **ერთიანობის და ურთიერთსაინანაღმდეგო შედეგობის კანონმა, რაოდენობრივი ცვლილებების ხარისხობრივ ცვლილებებში გადასვლის კანონმა და უარყოფის უარყოფის კანონმა**. ჰეგელის ევოლუციის იდეა, როგორც ბრძოლა არსებობისათვის, გარდაქმნილი იქნა ორი დიდი მოაზროვნის ჩ. დარვინის და კ. მარქსის ფუნდამენტალურ თეორიებში ცოცხალ ბუნებასთან და ადამიანის სოციალურ მიმართებაში. დარვინის ევოლუციურმა ნაშრომებმა³ უდიდესი მნიშვნელობა შეიძინა არა მარტო ბიოლოგიის, არამედ საერთოდ მეცნიერებისათვის. მათზე დაყრდნობით არსებობს ევოლუციის სამი ფაქტორი – **მემკვიდრეობითობა, ცვალებადობა და შერჩევა**. გადარჩენისათვის ბრძოლის პროცესში, რომელსაც ახორციელებენ ერთმანეთთან სხვადასხვა ცოცხალი არსებები, მათ შორის მემკვიდრეობას ტოვებენ მათგან ყველაზე მოხერხებულები. ამავე პერიოდში კარლ მარქსის მიერ შემუშავებულ იქნა ევოლუციური ეკონომიკური მოძღვრებები. შექმნილი იქნა „კაპიტალის“ მრავალტომეული. კ. მარქსის ევოლუციური მოძღვრება არის ეკონომიკური აზრის ისტორიკოსების მსჯელობის საგანი. ასევე, საინტერესოა ი. შუმპეტერის „ეკონომიკური ანალიზის ისტორია“, რომელიც მიუთითებს ორი ტიპის არსებობის შესახებ: **ისტორიული და ინტელექტუალური**. შეიძლება აღინიშნოს, რომ XIX საუკუნეში საბოლოოდ ჩამოყალიბებული ევოლუციური მეთოდი თანამედროვეობაში წარმოადგენს ბუნებათმცოდნეობის და საზოგადოებათმცოდნეობის მეცნიერებების სრულყოფილ მეთოდს. განსკუთრებით ყურადსადღებია ის ფაქტი, რომ XX საუკუნის მეორე ნახევრიდან ეკონომიკური კვლევები კიდევ უფრო გაძლიერდა „ევოლუციური ეკონომიკის“ მიმართულებით.

ევოლუციური ეკონომიკის შესწავლის პრობლემა ასევე ის არის, რომ მაშინაც კი, თუ ის მოქმედებს „**ნორმალური**“ **ბაზარი**, მისი ფუნქციონირება შეიძლება განხორციელდეს საკუთარი კანონების შესაბამისად, „სივრცე-დრო“ კონტინუუმის ფარგლებში, სადაც არ არის თვისებრივი სოციალურ-ეკონომიკური გარდაქმნები ხდება და შესაბამისობა.

კანონის ინსტიტუციური პრინციპების ერთიანობა. ევოლუციური ეკონომიკის პირობებში მიკროეკონომიკური ნიშნუები ვლინდება შეზღუდული თვისობრივი და რაოდენობრივი ლიმიტებით,

2 Hegel's Dialectics (<https://plato.stanford.edu/entries/hegel-dialectics/>)

3 Происхождение видов путем естественного отбора, или Сохранение благоприятных пород в борьбе за существование - Чарлз Дарвин

ხოლო ეს უკანასკნელი დეტერმინისტულია ბაზრის გენეზის, შინაარსის და ევოლუციური პროცესების მოცულობის მიხედვით. მთავარი პრობლემა ევოლუციურ ეკონომიკაში კონკურენციის ძირითადი ფაქტორები არ არის, ტიპები ხარჯების, ფასის, ხარისხის, არამედ არის კორპორატიული ძალაუფლებისა და კონტროლის დონე და მოცულობა ბაზარზე, წარმოებაზე, სოციალურ პროცესებზე, საწარმოს სტატუსზე, რესურსების სიახლოვეს და ა.შ.

ეკონომიკური კვლევების ევოლუციური მეთოდი განხილული უნდა იქნეს როგორც დამატება და ლოგიკური გაგრძელება თავისებური „ხიდის“ სახით, რომელიც ერთმანეთთან აკავშირებს ბუნებრივ-სამეცნიერო და სოციალურ მეთოდოლოგიებს. ევოლუციის იდეამ ადამიანის აზროვნების ისტორიაში გრძელი გზა განვლო. ძალიან დიდ ხნის განმავლობაში ბუნების და საზოგადოების შესახებ მეტაფიზიკური აზროვნება არსებობდა, ანუ იგულისხმება, რომ ბუნება და საზოგადოება თავისი ხასიათით უცვლელია. ასეთი წარმოდგენა ჩამოყალიბდა რელიგიური მსოფლმხედველობისა და თეოლოგიური დოგმატიკის გავლენით. მას შემდეგ, რაც ღმერთმა შექმნა სამყარო, ის უცვლელი და სტაბილური რჩება. მასში რადიკალური ცვლილებების შეტანა შეუძლებელია - შემოქმედის მიერ შექმნილი სამყაროს შეცვლა სანყისი ფორმიდან არც ადამიანს და არც ბუნებას არ შეუძლია.

ეკონომიკურ მეცნიერებაში ტერმინებს „ევოლუცია“ და „ევოლუციური მეთოდი“ ჩვენ განვმარტავთ ორი ძირითადი მნიშვნელობით:

1. ევოლუციური მეთოდი არის ნებისმიერი (რომელიმე) სამეურნეო პროცესის ან ისტორიული ობიექტის (გადახრის; შემთხვევითობის) საერთო ლოგიკური განვითარების ანალიზი;

2. ევოლუციური მეთოდი არის გადარჩენისათვის ბრძოლის და ძლიერის მიერ სუსტზე გამარჯვების კვლევის მეთოდი.

არსებობს ტერმინი - ევოლუციის მესამე განმარტება: ევოლუცია არის როგორც რევოლუციის ურთიერთდაპირისპირებაში თანდათანობით განვითარება-ნახტომისებური ფეთქებადი განვითარებით. ეკონომიკურ მეცნიერებებში მესამე განმარტება გამოიყენება ძალიან იშვიათად. თუმცა საინანაღმდეგო ტერმინი „რევოლუცია“ კარგად დამკვიდრდა, როგორიცაა არის „მეცნიერული რევოლუცი“ და სხვა.

ევოლუციური მეთოდის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ ობიექტის განვითარების ემპირიული ანალიზის პროცესში გამოვლენილია მისი ნიშნები, შემდეგ კი თეორიული ანალიზისა და სინთეზის დონეზე გამოვლენილია განვითარების თითოეული ეტაპის ზოგადი და აუცილებელი ნიშნები. ეს შესაძლებელს გახდის ობიექტის არსებული მდგომარეობის გაგებასა და ახსნას, იდენტიფიცირება განვითარების ტენდენციებზე და, შესაბამისად, ვივარაუდოთ შემდგომი მოვლენები და ობიექტის მდგომარეობა.

ში მოახლოებული ცვლილებების ხასიათი. ასე რომ, თუ მოკლედ შეისწავლეთ პიროვნების ისტორია და გაირკვეს, რომ ბოლო ათი წლის განმავლობაში მან მოწვევის ორი პაკეტი სიგარეტის მოწვევა დღეში, მაშინ თქვენ მიიღებთ შესაძლებლობას აუხსნათ მისი არაჯანსაღი შეხედულება ახლანდელ დროზე და შეგიძლიათ ვივარაუდოთ, როგორ განვითარდება მოვლენები მომავალი, თუ ის არ დატოვებს მოწვევას.

მეცნიერები ეკონომიკურ მეცნიერებებში ისტორიული მეთოდის გამოყენებისას იმ აზრამდე მივიდნენ, რომ უდაოდ დადებითი მხარეების მიუხედავად, მას გააჩნია რიგი ნაკლოვანებები: **ისტორიული მეთოდი** ხშირად ნაკლებ ეფექტიანია, ვიდრე თეორიული მეთოდები, ამიტომ ეკონომიკურ ისტორიაში და ეკონომიკურ მოძღვრებებში ეფექტიანობის ზრდის მიზნით ისტორიული მეთოდის ტრანსფორმაციული სახე - ევოლუციური მეთოდი მეტად მოსახერხებელია, რომლის დროსაც მკვლევარი ცდილობს ისტორიულ მასალებზე დაყრდნობით გამოავლინოს გარკვეული ლოგიკური ბირთვი, რომელშიც მნიშვნელოვანია ისტორიული კანონზომიერებები, ამ თვალსაზრისით ევოლუციური მეთოდი წარმოადგენს კვლევის თეორიული მეთოდებისკენ გარდამავალ საფეხურს: **ისტორიული მეთოდი, ევოლუციური მეთოდი და თეორიული მეთოდი**.

მთავარი მიზეზი, რის გამოც აუცილებელია კვლევის და ტრანსფორმაციის ერთი მეთოდიდან მეორეში გადასასვლელად შესაფერისი გზის გავლა, საკმაოდ ნათელია: თვით სამეურნეო პროცესი და მისი შედეგი არასოდეს არ ემთხვევა ერთმანეთს. ისტორიული მეთოდი ფრაგმენტებად, ელემენტებად ყოველთვის შეიცავს თეორიულ მეთოდს და პირიქით, თეორიული თავისთავში ინარჩუნებს ყველაზე მნიშვნელოვან და აუცილებელ ისტორიებს. ევოლუციური მეთოდი წარმოადგენს გარდამავალ მეთოდს. ის ეხმარება მკვლევარ-ეკონომისტებს ისტორიული ფაქტებით თეორიული წესრიგის დამყარებაში. ეკონომისტ-ევოლუციონისტი აზროვნებს როგორც ისტორიკოსი, ასევე როგორც თეორეტიკოსი. ეკონომიკური და ევოლუციური მეთოდების ურთიერთმედარება საკმაოდ მკაცრად განსაზღვრული. ეკონომისტ - ისტორიკოსებისათვის ისტორია არაფერს წარმოადგენს, ხოლო ეკონომისტ - ევოლუციონისტისათვის მნიშვნელოვანია როგორც პირველი ნაბიჯი თეორიისაკენ. ისტორიული მეთოდი უმეტესად გამოიყენება მოცემული სისტემის შესაფასებლად, ის მოქცეულია მხოლოდ ეკონომიკური დისციპლინების ჩარჩოებში. ევოლუციური მეთოდი კი აყალიბებს დისციპლინათაშორის კვლევებს. ეკონომიკურ მეცნიერებებს ესჭირდება ორივე მეთოდი - ისტორიული და ევოლუციური. ისტორიული მეთოდის გარეშე სრულყოფილი ვერ იქნება ევოლუციური მეთოდი და პირიქით.

ამრიგად შეიძლება ითქვას, რომ ევოლუციური მეთოდი არის, როგორც გარკვეული ლოგიკური ბირთვი, სადაც თავმოყრილია მხოლოდ მნიშვნელო-

ვანი ისტორიული კანონზომიერებები, რომლებიც საკვლევი ობიექტის არსებით თეორიულ მნიშვნელოვან სურათებს შეიცავს. ამ გაგებით ევოლუციური მეთოდი არის კვლევის თეორიული მეთოდების გარდამავალი ეტაპი.

ევოლუციური ეკონომიკა - ეკონომიკური მეცნიერების ბოლოდროინდელი ტენდენცია, რომლის ფარგლებშიც ეკონომიკური პროცესები განიხილება, როგორც სპონტანური, ღია და შეუქცევადი. ისინი წარმოიქმნება გარე და შიდა ფაქტორების ურთიერთქმედებით და ნაჩვენებია ეკონომიკის სტრუქტურულ ცვლილებაში და მასში მოქმედ აგენტებში. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა ინოვაციების დამუშავებას - ახლის გაჩენას, აფიქსირებს და განაწილებას; კონკურსის, როგორც შერჩევის პროცესის, ასევე ინფორმაციის პრობლემები, განუსაზღვრელობა, დრო. ევოლუციური ეკონომიკა ეწინააღმდეგება ეკონომიკის თეორიის მთავარ მიმდინარეობას და ზოგადად ნეოკლასიკაში. იგი ცდილობს გაითვალისწინოს ინსტიტუციური და სხვა არასაკმარისი ფაქტორების გავლენა ეკონომიკური აგენტების ქცევაზე და, აგრეთვე, არსებითად გადალახოს მართლმადიდებლური ეკონომიკური თეორიის სტატიკურ ბუნებას. ამასთან, განმარტებული არ არის ევოლუციური თეორიის ზოგიერთი იდეის ნეოკლასიკურ პარადიგმაში ინტეგრაციის შეუძლებლობა, ისევე როგორც ნეოკლასიკის და მისი ინსტრუმენტების დაბრუნების გავლენა ევოლუციურ ეკონომიკაზე. არსებითად ევოლუციური ეკონომიკა მეტაფორულად არის შეკრული ევოლუციური თვალსაზრისით, რომლის თანახმად, ყველა სისტემა მიმდინარეობს უწყვეტი და მიზეზ-შედეგობრივი ცვალებადობის პროცესში. ეს, კერძოდ, ნიშნავს, რომ ანმყო განიხილება როგორც წარსულის შედეგი და მომავლის მდგომარეობა, ასევე კონტაქტების ცვალებადობის, მემკვიდრეობისა და შერჩევის შეცვლის მექანიზმი. ეკონომიკაში ევოლუციონალიზმის ზოგადი პრინციპების გამოყენება ახალ პერსპექტივებს გვთავაზობს, მაგრამ ამავდროულად თან ახლავს რიგი სირთულეები, როგორც ფილოსოფიური, ისე მეთოდოლოგიური, და პრაქტიკული და ფსიქოლოგიური ხასიათით.

ევოლუციური ეკონომიკა⁴ - ჩამოყალიბებული მიმართულება, რომელსაც ჯერ კიდევ არ აქვს მკაცრად განსაზღვრული ჩარჩო და სტრუქტურები, და ზემოთ ნახსენები სირთულეები არ იძლევა სწრაფი წარმატების მოლოდინს. ამავდროულად, შესაძლებელია ჩამოყალიბდეს რამდენიმე ზოგადი და არსებითი მომენტი, გამოიძახოთ ყველაზე მნიშვნელოვანი ნამუშევრები, დააზუსტოთ ის ძირითადი პრობლემები, რომელთა შესახებაც დღეს ამ მიმართულების წარმომადგენლები განიხილავენ, ბოლოს და ბოლოს, ეკონომიკაში ევოლუციური იდეების წყაროების გამოსავლენად და ცდილობენ თვალყური ადევნონ თავიანთ ისტორიას.

ევოლუციური მიდგომისადმი ინტერესის აღორ-

4 Exploring Economics – (www.exploring-economics.org)

ძინება შეიძლება დათარიღდეს XX საუკუნის 50-იანი წლების დასაწყისში, მისი დაკავშირება ეკონომიკური ზრდისა და ტექნიკური წინსვლის სფეროში ჩატარებულ კვლევებთან, აგრეთვე მეთოდოლოგიური განხილვების ახალ ეტაპზე, მაქსიმალური პრინციპის ღირებულებასთან დაკავშირებით. და მისი ადეკვატურობა ეკონომიკური სუბიექტების რეალურ ქცევა ცვალებად პირობებში. ა. ალჩიანის სტატიას „გაურკვევლობა, ევოლუცია და ეკონომიკური თეორია“⁵ დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ევოლუციური ეკონომიკისთვის (1950 წ.), რომელშიც დაინერგა მოსაზრება, რომ ეკონომიკისთვის ნორმალური სახელმწიფო არის გაურკვევლობის პირობა, რომელიც გამოწვეულია მოლოდინისა და ადამიანის ცოდნის არასრულყოფილების შედეგად. ასეთ პირობებში მაქსიმალური გამოყენების პრინციპი არ გამოიყენება, როგორც პრინციპი, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელია ფირმების მოქმედებების დადგენა ანტიით. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, არასრულყოფილი ცოდნის პირობებში შეუძლებელია ოპტიმალური გამოთვლა, თუნდაც ის არსებობდეს. ფირმები, ალჩიანის თქმით, მუშაობს არა მათი საქმიანობის ერთადერთი ინტეგრირებული ინდიკატორის - მოგების მაქსიმალური გამოყენების პრინციპის შესაბამისად და დაინტერესებულნი არიან მათი თვალსაზრისით მიღებული და მისაღები განაწილებით. ფირმების ქცევის პრინციპების იდეის შეცვლა განუყოფლად არის დაკავშირებული გარე გარემოს იდეის შეცვლასთან. ალჩიანის საქმიანობაში გარე გარემო წარმოადგენს არა ინერტულ გარემოს, არამედ აქტიურ მოქმედ ძალას, რომელიც ირჩევს ფირმებს, რომლებმაც მიიღეს საუკეთესო გადაწყვეტილებები, მიუხედავად იმისა, თუ როგორ მიიღეს ეს გადაწყვეტილებები. და წინასწარ შეუძლებელია წინასწარ განსაზღვრო ან წინასწარ განგვიცხადო, თუ რომელ ფირმებს გაივლიან შერჩევა და მხოლოდ ამ შერჩევის შედეგების ახსნაა შესაძლებელი.

რაც შეეხება ინდივიდუალური ქცევის ჰიპოთეზებს, ალჩიანეს თქმით, გაურკვევლობის პირობებში მოგების მაქსიმალური გამოყენების პრინციპი ვერ იძლევა არსებით ინტერპრეტაციას, ისევე, როგორც შეუძლებელია იმის მტკიცება, რომ ფირმები ცდილობენ მოგების მაქსიმალურ მიღებას, თუმცა შესაძლებელია, რომ მათ, ვინც ბაზარზე შეინარჩუნა. შერჩევის მოგება და უფრო მეტი გამოჩნდება ვიდრე სხვები. ისევე როგორც ბიოლოგიაში, აქ გამოირიცხება ბუნებრივი გადარჩევის შედეგების პროგნოზირების შესაძლებლობა. სინამდვილეში ალჩიანმა თქვა, რომ ოპტიმიზაციის პრინციპი და გაურკვევლობა არ არის შეუსაბამო ან რომ ოპტიმიზაციის პრინციპი ითვალისწინებს სრულყოფილ ცოდნას და სრულ სისუფთავს. ჩნდება კითხვა: რა უნდა მიაღწიოს წინასწარობის სტატიკურ მიდგომას? თანამედროვე ევოლუციური ეკონომიკა ასევე ცდილობს ამ კითხვაზე პასუხის გაცემას.

5 неопределенность эволюция и экономическая теория (http://ecsocman.hse.ru/data/985/692/1219/section3_istoki.pdf)

შედეგად, შესაძლებელია ჩამოყალიბდეს ევოლუციური მოდელის ძირითადი თეორიული წინაპირობები: ეკონომიკური აგენტები არ ფლობენ ყველა ინფორმაციას და საუკეთესო შემთხვევაში შეუძლიათ იპოვონ ადგილობრივი, მაგრამ არა გლობალური ექსტრემალური სისტემა; აგენტები იღებენ გადაწყვეტილებებს არსებული წესების, ნორმებისა და ინსტიტუციების ფარგლებში და ფარგლებში; აგენტებს შეუძლიათ შეიმუშაონ წესები, რომლებიც სხვებს უხელმძღვანელებენ, ასევე სწავლობენ და ქმნიან ახალ წესებს; სიმულაციური და ინოვაციური პროცესები კუმულაციურია, ხოლო შემდგომი ნაბიჯები დამოკიდებულია წინაზე, შემთხვევითი მოვლენებით, რომლებიც არღვევს შესაძლო უწყვეტობას; აგენტებს შორის ურთიერთქმედება, როგორც წესი, ხდება არანაონასწორულ მდგომარეობაში, და ამ ურთიერთქმედების შედეგები შეიძლება იყოს წარმატებული ან წარუმატებელი, როგორც ცალკეული საქონლის, ისე თავად აგენტებთან მიმართებაში; ცვლილებების პროცესი, რომელიც ამ წინაპირობებმა დაანესა, არასამთავრობო დონის, ღია და შეუქცევადია.

ბამოყენებული ლიტერატურა

1. Weise P. Evolution and Self-Organization// Journal of Institutional and Theoretical Economics. 1996. № 4. P. 716.
2. The Elgar Companion to Institutional and Evolutionary Economics. Aldersho: Edward Elgar, 1994.
3. Evolutionary and Neo-Schumpeterian Approach to Economics. Boston et c.: Kluwer Acad. Publ., 1993.
4. Exploring Economics - (www.exploring-economics.org)
5. Journal of Economic Issues, sponsored by the Association for Evolutionary Economics.
6. Hodgson, Geoffrey M. (2004) The Evolution of Institutional Economics: Agency, Structure and Darwinism in American Institutionalism (London and New York: Routledge).
7. ეკონომიკური კვლების მეთოდები (ავტორთა კოლექტივი: ა. სიჭინავა (ავტორთა კოლექტივის ხელმძღვანელი) 2019 წელი);
8. The law of the population (<https://www.intelligenteconomist.com/malthusian-theory/>);
9. Hegel's Dialectics (<https://plato.stanford.edu/entries/hegel-dialectics/>);
10. Происхождение видов путем естественного отбора, или Сохранение благоприятных пород в борьбе за существование - Чарлз Дарвин
11. неопределенность эволюция и экономическая теория (http://ecsocman.hse.ru/data/985/692/1219/section3_istoki.pdf)
12. Nelson and Winter's An Evolutionary Theory of Economic Change